

Ігнатуша А. Л. Підходи до підготовки майбутніх вчителів у світлі вимог сучасної освіти / А. Л. Ігнатуша, К. І. Ляшенко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки). – 2016. – № 6 (303). – Ч. 1. – С. 64–70.

УДК 00.004-1082

А. Л. Ігнатуша, К. І. Ляшенко

ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У СВІТЛІ ВИМОГ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У умовах швидкозмінного інформаційного суспільства нагальною є проблема оновлення знань, підвищення професійного рівня фахівців. Вона вирішується завдяки створенню системи неперервної освіти. Ідею про неперервність освіти деякі дослідники знаходять ще в Аристотеля, Сократа, Платона, Конфуція, Сенеки, джерелом якої є релігійно-філософські уявлення і вчення про постійне духовне вдосконалення людини. Попередником сучасних поглядів на неперервну освіту вважається Я. Коменський, який зазначав, що кожний вік підходить для навчання і в людини в житті взагалі немає іншої мети, крім навчання.

Неперервна освіта розвивалася, з одного боку, як педагогічна концепція, а з іншого – як феномен практики. Метою неперервної освіти є становлення й розвиток особистості як у періоди її фізичного і соціально-психологічного дозрівання, розквіту й стабілізації життєвих сил та здібностей, так і в періоди старіння організму, коли на перший план висувається завдання компенсації сил і можливостей, що втрачаються.

Метою сучасних освітніх технологій є вдосконалення внутрішнього предметного світу (самосвідомості) суб'єкта як творчого діяча:

«формування особистості», «формування діяльності» та «формування компетентності». Звідси завдання вишу – створення освітнього простору й особистісно-розвивального середовища для самоорганізації сфери свідомості, мислення й діяльності.

В даному контексті вагоме значення має особистість педагога, його педагогічна майстерність, професіоналізм, впровадження інноваційних технологій у практику ВНЗ. Інноваційні технології є основою формування навчально-пізнавальних умінь. В сучасній педагогічній науці виокремлюється два шляхи розвитку теорії навчання:

- удосконалення моделі традиційного навчання;
- запровадження інновацій у навчальному процесі, де основне місце займає особистість учня, студента, їхня здатність оволодівати новими знаннями на основі формування критичного мислення, розвитку творчих здібностей, вивчення ціннісних смислів, розвитку самостійності і т.д.

В умовах сучасного науково-технічного розвитку, в ситуації швидкої зміни техніки і технологій випускник ВНЗ, майбутній фахівець повинен

швидко адаптуватись на ринку праці, постійно підвищувати рівень професійної компетентності. Тому на сучасному етапі розвитку вищої школи актуальною є проблема створення системи навчання, що повинна включати такі інноваційні технології, які б забезпечували відповідний рівень мобільності спеціаліста, який здатний швидко оволодіти професійними знаннями, вміннями, навичками і за необхідності перекваліфікуватись.

Сучасна освіта, під впливом науково-технічного прогресу та інформаційного буму, вже досить таки тривалий час перебувають у стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей. Реформа економіки, перехід її на ринкову основу, виникнення нових суспільних відносин передбачає істотні зміни в системі освіти, спонукає її до формування раціональних моделей професійної освіти на основі соціального, колективного чи індивідуального замовлення на освітні послуги. Проблема професійної підготовки майбутніх вчителів є вкрай актуальною. В умовах рівневої системи підготовки фахівців, упровадження нових освітніх стандартів вимагає пошуку нових, інноваційних технологій навчання, спрямованих на формування професійно-педагогічної компетентності у майбутніх фахівців.

Аналіз основних досліджень, що присвячені проблемі інноваційних технологій в умовах неперервної освіти свідчить про інтерес до неї багатьох науковців. Теоретичні та практичні аспекти нових технологій навчання розроблені в роботах таких вчених, як: В. Беспалько, М. Виноградова, І. Дичківська, О. Єльнікова, М. Кларін, В. Мартинюк, О. Пехота, О. Пометун, Р. Реванс, Г. Селевко, М. Скрипник, І. Смолюк, В. Терещенко та інші вітчизняні та зарубіжні вчені.

Необхідність впровадження інновацій в освіті зумовлена входженням України в європейський освітній простір, впровадженням європейських норм і стандартів в освіті, постійною зміною змісту навчальних дисциплін, пошуком нових форм навчання, входженням ВНЗ у ринкові відносини, створенням системи неперервної освіти. Педагогічні інновації – результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. Це можуть бути нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні [8, с. 45].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу визначити структуру інноваційної педагогічної діяльності, яка складається з таких компонентів: мотиваційного, креативного, технологічного, рефлексивного, функціонального [4, с. 5].

На сьогодні спостерігається посилення уваги до інноваційних технологій, що пов'язано з запровадженням системно-діяльнісного підходу, реалізацією особистісно-орієнтованого навчання, необхідністю вилучити малоефективні вербальні способи передачі знань. О. Бугрій вважає, що «педагогічна технологія – це модель професійної підготовки, в межах якої ставиться мета і досягається конкретний потенційно відтворюваний результат шляхом використання певних видів, форм, методів навчання,

оперування однотипним змістом; це чітко організована, продумана в усіх деталях модель спільної діяльності викладача і студентів, що містить цілепокладання, планування, організацію, підведення підсумків цієї діяльності» [1, с. 225].

Технологія відрізняється від методик відтворюваністю і стійкістю результатів. Будь-якій освітній технології властиві керованість, цілеспрямованість, планування, поетапна діагностика, варіювання засобів і методів навчання, корекція результатів. Освітні технології повинні гарантувати досягнення певного рівня навчання, бути ефективними за результатами і оптимальними в часі, витратах сил і засобів. Серед сучасних інноваційних технологій навчання найбільш актуальними є технології комп'ютерного, інтерактивного, дистанційного, модульного, проблемного, розвивального, ігрового навчання [7, с. 42–56].

Серед розмаїття інноваційних технологій навчання також слід виокремити технології контекстного, позиційного та родієвого навчання. Основні положення технології контекстного навчання розкриває А. Вербицький. Доведено, що у традиційній дидактиці на основі класичної раціональності відбувається відрив знання від контексту його виникнення, породжується безликість його суб'єктивності, ускладнюється утворення смислів індивідуального буття. Контекст, за визначенням А. Вербицького, «це система внутрішніх і зовнішніх умов життя й діяльності людини, яка впливає на сприймання, розуміння і перетворення нею конкретної ситуації, надаючи смисл і значення їй як цілому та її компонентам» [2, с. 31]. Він зазначає, що контекстне навчання необхідно відносити до освітніх технологій, завдання яких полягає в оптимізації викладання і учіння із опорою не на процеси сприймання або пам'яті, а, перш за все, на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування. Джерелами контекстного навчання вважаються: діяльнісна теорія засвоєння соціального досвіду; теоретичне узагальнення практичного досвіду «активного навчання»; змістовноутворююча категорія «контекст», що відображає вплив предметного й соціального контекстів майбутньої професійної діяльності студента на процес і результати його навчальної діяльності. Застосування контекстного навчання для формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх вчителів дає змогу сформуванню таких професійних якостей, як: активність, цілеспрямованість, стресостійкість; підвищити мотивацію; налаштуватися на самостійний пошук вирішення проблеми; вчить аналізувати ситуацію, а не користуватися готовими варіантами відповідей; використовувати на практиці теоретичний матеріал; підготувати майбутнього фахівця до вирішення проблем у професійній діяльності.

З метою максимальної концентрації пізнавальної діяльності у просторі змісту предмета, що вивчається, посилення особистісної взаємодії викладачів і студентів, зняття напруження, пов'язаного із формальними аспектами навчання у вищому навчальному закладі, доцільно використати модель позиційного навчання. Технологія позиційного навчання тільки знаходить своїх прихильників, серед яких М. Веракса, Т. Бугайова. Перший

етап професійного розвитку студентів має полягати в організації колективно розподіленої діяльності. Беручи в ній участь, студент знайомиться з можливостями застосування засобів аналізу предметного змісту в зовнішньому плані. На другому етапі діяльність набуває індивідуального характеру, що передбачає засвоєння всієї системи засобів із переходом від зовнішнього плану до внутрішнього. На третьому етапі здійснюється аналіз освітніх систем, а на четвертому – їх проектування. У процесі позиційного навчання необхідно вирішити одночасно два завдання: досягнути об'єкт (наукове знання) і реалізувати суб'єкт (надати можливість студенту вибудувати власне ставлення до об'єкту і власне судження про нього) [3, с. 78].

Особливий вплив на якість підготовки майбутнього фахівця освіти має подієва технологія навчання. Науковці переконані, якщо наповнити процес підготовки фахівця подіями, які його зацікавлять, то можна істотно змінити як сам навчальний процес, так і ставлення до нього студента. Науковці однак не впевнені в тому, що будь-якій події передують навчальна ситуація, яка потенційно подійна. Оскільки подієвість – не жорстко детерміноване, ймовірнісне явище, – можна сказати, що кожна подія виникає з навчальної ситуації, але не кожна ситуація перетворюється на освітню подію. Важливо це пам'ятати для того, щоб уникнути профанації і обезцінення освітньої події, не перетворити її на підготовлений захід. Нові цінності, мету і зміст освіти неможливо реалізувати лише в безпосередньому педагогічному впливі. Так само, як і здатність до самоосвіти й до саморозвитку неможливо сформулювати шляхом прямої педагогічної дії. Студента не можна примусити бути самостійним, самобутнім, самодіючим, неможливо присилувати його стати і бути особистістю. Педагог може лише створити особливі умови, за яких у студента дійсно з'явиться можливість самому досягнути професійної зрілості.

У вищій освіті нині застосовуються також і ефективні інноваційні методи професійного навчання, як: аудіовізуальний, проблемний (проблемно-пошуковий), ситуативний (кейс-метод), брейнстормінг (мозковий штурм), робота в малих групах, ділова (рольова) гра, діалог Сократа (Сократів діалог), займи позицію, PRES-формула (від англ. Position-Reason-Explanation or Example-Summary), навчальний полігон, дерево рішень, дебати, дискусія із запрошенням фахівців, моделювання, метод проектів, метод інтерв'ю (інтерв'ювання) та консультування, навчаючи вчуся, аналіз помилок (колізій, казусів), коментування та оцінка (або самооцінка) дій учасників, майстер-класи, тренінги індивідуальні та групові та інші [6, с. 53].

Основні напрямки підготовки сучасного спеціаліста полягають у поглибленні спеціалізації, опануванні міжгалузевих знань та їх застосуванні; впровадженні технічних досягнень у професійну діяльність, зокрема комп'ютерних засобів і програмних розробок, в оволодінні кількома іноземними мовами, але головною навичкою будь-якого спеціаліста сьогодні має стати навичка самостійного постійного навчання протягом усього життя, вміння вільно орієнтуватися у динамічно змінюваному інформаційному та

законодавчому просторі, здобувати потрібну інформацію, виконувати професійні завдання з використанням набутого вітчизняного та зарубіжного практичного досвіду, виявляти творчість у вирішенні складних професійних проблем і ситуацій. Одним із пріоритетних напрямів сучасної науково-методичної та навчально-методичної діяльності української вищої школи на її шляху до євроінтеграції та гармонізації національних і міжнародних освітніх стандартів у контексті Болонського процесу є розроблення, впровадження й удосконалення інноваційних методик підготовки спеціалістів у ВНЗ України на основі передового зарубіжного і вітчизняного досвіду. Інноваційні підходи до навчання, реалізовані у перспективних методиках, у свою чергу, покликані стимулювати подальший пошук нових, ще більш ефективних і досконалих навчальних моделей і технологій, методів і форм роботи. Модернізація навчального процесу на основі впровадження інноваційних методів і прийомів у практику викладання є важливою передумовою створення й підтримання в житті кожного ВНЗ того особливого інноваційного середовища, в якому панує сприятлива атмосфера для постійного творчого пошуку, продукування і реалізації оригінальних (авторських і колективних), принципово нових ідей (наукових, управлінських, педагогічних) та їх реалізації [5, с. 77].

Список використаної літератури

1. Бугрій О. В. Сутність поняття «педагогічні технології» / О. В. Бугрій // Вища школа. – 2007. – № 1. – С. 225
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 176 с.
3. Веракса Н. Е. Модель позиционного обучения студентов / Н. Веракса // Вопросы психологии. – 1994. – № 3. – С. 15–20.
4. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: Метод. посібник / Авт. уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АПН, 2002. – 216 с.
5. Комар О. А. Модернізація сучасного навчально-виховного процесу: Зб. наук. праць. Ч. II. – К. : Меленіум, 2005. – 185 с.
6. Педагогічні інновації в сучасній школі / Під ред. І. Г. Єрмакова. – К., 1994. – 88 с.
7. Пінчук В. М. Інноваційні процеси – підґрунтя проектування нових освітніх технологій / В. М. Пінчук // Освіта і управління. – 1998. – №3. – С. 42–56.
8. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М. – 1998. – 256 с.

Ігнатуша А. Л., Ляшенко К. І. Підходи до підготовки майбутніх вчителів у світлі вимог сучасної освіти

У статті розкрито підходи до підготовки майбутніх педагогічних кадрів до професійної діяльності, враховуючи сучасні тенденції освіти. Розкрито значення інноваційних технологій в умовах неперервної освіти, представлено сутнісні характеристики технологій сучасної освіти. Визначені джерела контекстного навчання, шляхи розвитку теорії навчання, а також подана структура інноваційної педагогічної діяльності. Представлено ефективні інноваційні методи професійного навчання. Схарактеризовано напрями

сучасної науково-методичної та навчально-методичної діяльності української вищої школи на її шляху до євроінтеграції та гармонізації національних і міжнародних освітніх стандартів у контексті Болонського процесу.

Ключові слова: інноваційні технології, професійне навчання, європейські норми, розвиток студентів.

Игнатуша А. Л., Ляшенко Е. И. Подходы к подготовке будущих учителей в свете требований современного образования

В статье раскрыто подходы к подготовке будущих педагогических кадров к профессиональной деятельности, учитывая современные тенденции образования. Раскрыто значение инновационных технологий в условиях непрерывного образования, представлены существенные характеристики технологий современного образования. Определены источники контекстного обучения, пути развития теории обучения, а также представлена структура инновационной педагогической деятельности. Представлены эффективные инновационные методы профессионального обучения. Охарактеризовано направления современной научно-методической и учебно-методической деятельности украинской высшей школы на пути к евроинтеграции и гармонизации национальных и международных образовательных стандартов в контексте Болонского процесса.

Ключевые слова: инновационные технологии, профессиональное обучение, европейские нормы, развитие студентов.

Ihnatusha A., Lyashenko K. Approaches to Training Future Teachers in Light of Requirements of Modern Education

The article describes approaches to training future teaching staff to the profession, given the current trends in education. Reveals the importance of innovative technologies in terms of lifelong learning presents the essential characteristics of modern education technologies. Identified sources of contextual learning, ways of learning theory and composition of the innovative educational activities. Presented effective innovative methods of training. Authors determined areas of modern scientific methods and teaching activities of Ukrainian higher education on its path to European integration and harmonization of national and international educational standards in the context of the Bologna process.

Key words: innovative technology, vocational training, European standards, the development of students.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.